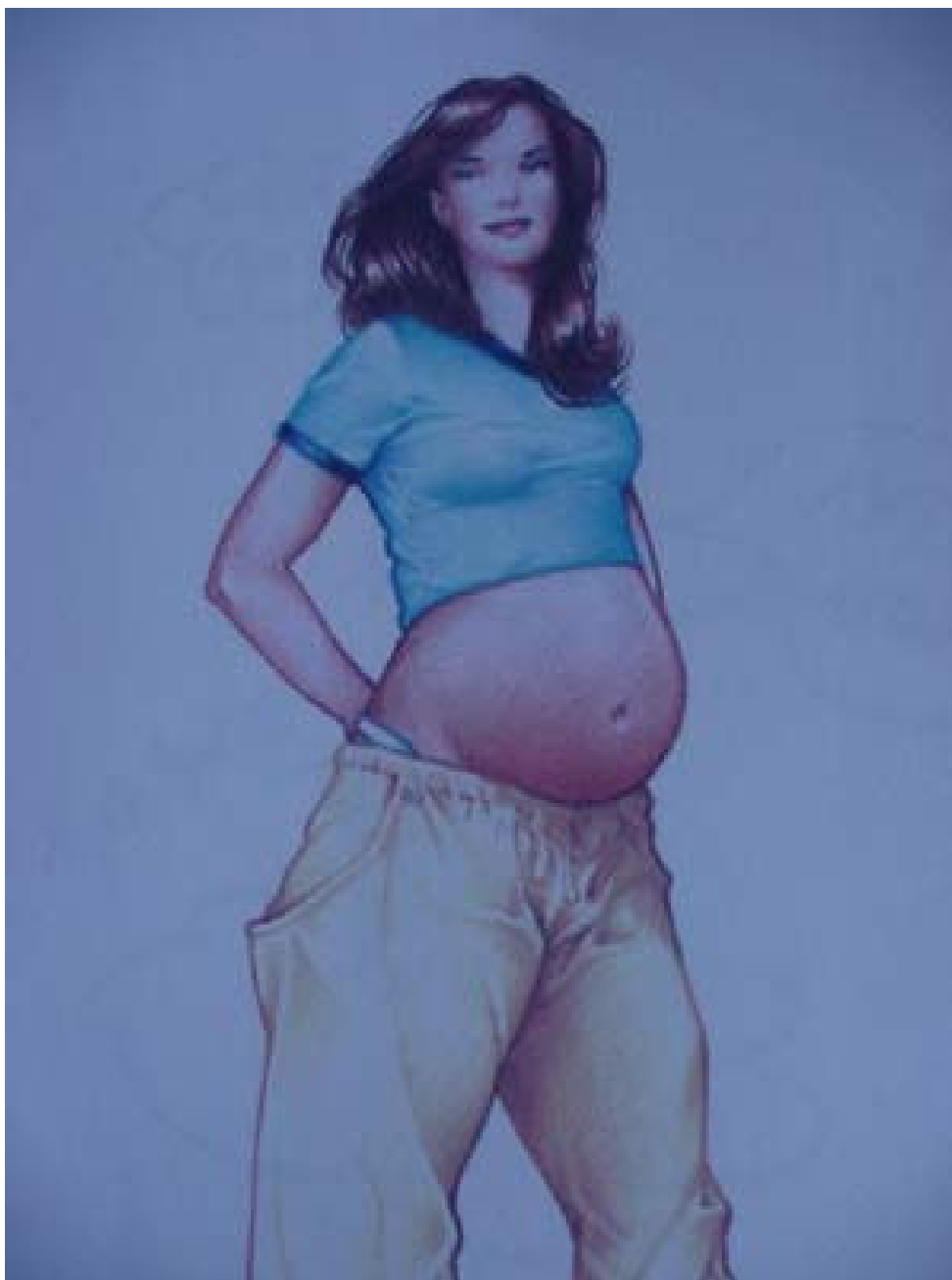

Tienermoeders

*Ilona Bossenbroek
Verkort kraamtraject
Eindscriptie Mei '2005*

Inhoudsopgave :

- <i>Inhoudsopgave</i>	2
- <i>Inleiding</i>	3
- <i>Theorieonderzoek</i>	4
- <i>Interviews</i>	10
- <i>Conclusies</i>	15
- <i>Eigen visie</i>	17
- <i>Aanbevelingen naar het werkveld</i>	18
- <i>Literatuurlijst</i>	20

Inleiding

*Met het zoeken naar een onderwerp voor deze scriptie had ik best veel moeite .
Ik had allerlei onderwerpen, maar die waren niet echt van toepassing in de
kraamdagen, maar meer in de dagen na de kraamtijd .*

*Toen ben ik is echt gaan nadenken, en wat mij erg aanspreekt is: **Tienermoeders**.
Dit onderwerp heb ik gekozen omdat ik veel jonge mensen ken die op jonge
leeftijd moeder zijn geworden.*

En hier wil ik wel graag meer over te weten komen .

*Toen nog de onderzoeksvraag ,dat vond ik moeilijk, "Ja, wat wil ik gaan
onderzoeken?"*

*Ik ben erg benieuwd of er verschil is tussen het kramen in een gezin met een
tienermoeder of in een gezin met een "volwassen" kraamvrouw .*

Mijn onderzoeksvraag is dan ook:

***Zijn er verschillen in begeleiding van een tienermoeder t.a.v. een "volwassen"
kraamvrouw ?***

Zelf heb ik nog geen ervaring met kramen bij een tienermoeder.

Theorieonderzoek

Wanneer ben je een Tienermoeder ?

Je spreekt van een tienermoeder als een meisje in de leeftijd van 12 tot 21 jaar een baby ter wereld brengt.

De zwangerschap van een tiener is vaak niet gewenst, gepland en voorbereid.

Hoewel de zwangerschap bij de meeste tienermoeders niet gepland is, draagt 60% de zwangerschap uit, 40% eindigt in een miskraam of abortus.

Van 60% van de tienermoeders die de zwangerschap uitdraagt geeft de meerderheid aan dat de zwangerschap dan wel niet gepland was, maar het kind zeker wel gewenst is.

Aanstaande tienermoeders zijn druk met uitgaan, school en vrienden, hebben dikwijls geen vaste relatie en hebben vaak weinig of geen contact met hun ouders of familie.

Welke meisjes worden jong moeder ?

In Nederland worden ongeveer 18 van de 1000 meisjes voor het twintigste jaar moeder .

Tienermeisjes raken in Nederland minder vaak zwanger dan in andere Westerse landen.

Ter vergelijking: in Engeland worden 28 van de 1000 tienermeisjes zwanger .

Amerika is wat dat betreft helemaal koploper met maar liefst 40 tot 50 meisjes van elke 1000 !!!

Zwangere tienermeisjes komen in Nederland vooral voor onder de allochtone bevolking.

In Amsterdam zijn er 4 keer zoveel tienerzwangerschappen als in de rest van Nederland.

Tienerzwangerschappen komen onder allochtone jongeren meer voor omdat zij thuis vaak weinig tot helemaal géén seksuele voorlichting krijgen.

Van deze tienermeisjes word verwacht tot hun huwelijk maagd te blijven, maar hebben in Nederland met veel vrijere opvattingen op dat gebied te maken.

Hun toekomstverwachtingen zijn niet of erg hoog gespannen: ze zijn meestal niet of laag opgeleid en hebben thuis vaak problemen met hun ouders. Een kindje van henzelf lijkt ze dan wel leuk, vooral als ze verder geen leuke dingen hebben.

Wat voor fasen loopt een tienermeisje door tijdens de zwangerschap ?

Als een tienermeisje zwanger raakt hebben ze heel wat te verwerken. Dit proces verloopt doorgaans volgens de volgende vijf fasen:

- **Ontkenning:** tienermeisjes gedragen zich in eerste instantie alsof ze niet zwanger zijn. Ze gaan bijvoorbeeld meer drinken en roken . De ontkenning werkt als buffer na het onverwachte, schokkende bericht.
- **Woede:** zodra de zwangerschap vordert slaat de ontkenning om naar gevoelens van ergernis, woede, afgunst en wrok.
- **Marchanderen:** tienermeisjes vertonen gedrag dat erop gericht is de zwangerschap te beëindigen. Ze springen bijvoorbeeld op en neer of beginnen met de anticonceptiepil.
- **Depressie:** nadat duidelijk is dat de zwangerschap onvermijdelijk is, overvalt een tienermeisje een gevoel van moedeloosheid.
- **Aanvaarding:** een tienermeisje zal tot slot de zwangerschap onder ogen zien en een keus maken om de zwangerschap wel of niet door te zetten.

Hoe groter de mate van begrip, ondersteuning en begeleiding van de vader en de omgeving, hoe positiever dit proces verloopt.

Verloopt de zwangerschap bij een tienermeisje anders dan een bij een volwassen vrouw?

Als een tienermeisje besluit het kind te houden, zal de zwangerschap niet anders gaan dan bij een volwassen vrouw . Wel is de kans op complicaties tijdens de zwangerschap en de bevalling groter. Erg jonge tienermeisjes moeten als hun lichaam nog niet volgroeid is, tijdens de zwangerschap onder behandeling bij een gynaecoloog. De kinderarts is in dat geval op de achtergrond bij de behandeling betrokken. De meeste tienermeisjes bevallen in het ziekenhuis. Dit is niet alleen te verklaren doordat tienermeisjes vaker een medische indicatie hebben. Ze kiezen

ook vaak vanuit onzekerheid voor het ziekenhuis. Daarnaast komt het ook voor dat ze niet thuis kunnen bevallen, omdat ze geen vaste verblijfplaats hebben. Over het algemeen herstellen tienermeisjes sneller van de bevalling dan volwassen moeders. Dit is waarschijnlijk te verklaren doordat de tienermeisjes nog in de groei zijn. Hoewel sommige tienermoeders zich direct na de bevalling goed voelen, moet je ze wel goed in de gaten houden: hun lichaam heeft ondanks het snelle herstel ook rust nodig.

Wat zijn de medische risico's van een tienerzwangerschap?

De risico's zijn sterk afhankelijk van de leeftijd van de tienermoeder. Vooral jonge tienermoeders (13-17 jaar) lijken nogal wat verhoogde risico's te hebben. Uit onderzoeken blijkt dat hoe korter de tiener menstrueert hoe groter de kans op complicaties. Vooral tieners die minder dan 2 jaar gemenstrueerd hebben voor de zwangerschap zijn een risicogroep. Dit wordt veroorzaakt door de onrijpheid van de vrouwelijke organen.

Hieronder worden de risico's op een rijtje gezet:

Laag geboortegewicht:

Onder tienermoeders wordt een veel hoger percentage van kinderen met een (extreem) laag geboorte gewicht geboren dan bij moeders tussen de 20 en 29 jaar. Vooral bij zeer jonge tienermoeders (13 tot 17 jaar) komt een (extreem) laag geboortegewicht vaak voor. De oorzaak van dit lage geboorte gewicht wordt gezocht in diverse oorzaken. Zo is bekend dat jonge meisjes vaak een slechtere leefgewoonte hebben, ze eten meer junkfood, letten minder op gezonde voeding, roken vaker tijdens de zwangerschap en ook alcoholgebruik komt vaker voor in deze leeftijd. Daarnaast is het niet volgroeid zijn van het lichaam een oorzaak van het lage geboortegewicht. Een Canadees onderzoek, waarbij individueel voedingsadvies werd gegeven aan tienermoeders, gaf een groot verschil te zien in de uitkomst van de zwangerschap, waarbij niet alleen het geboortegewicht van de baby beduidend beter was, maar ook andere complicaties minder vaak voorkwamen als tienermoeders gezonde voeding kregen voorgeschreven met voldoende vitaminen, koolhydraten en supplementen.

Vroeggeboorte:

Ook voor vroeggeboorte geldt, hoe jonger de moeder, hoe groter het risico. Onder 13-15 jarigen is het risico 6 keer hoger dan bij 21-29 jarigen, onder 16-17 jarigen is het risico 2 ½ keer hoger en onder 18-19 jarigen 1 ½ keer hoger risico op een geboorte voor de 32e week van de zwangerschap. De oorzaak van vroeggeboorte wordt vooral gezocht in het biologisch niet volgroeid zijn van het lichaam.

Kindersterfte rondom de geboorte of in de zwangerschap:

13 tot 15 jarigen hebben een verhoogd risico van 3 tot 4 keer zo hoog ten opzichte van 21-29 jarigen op zowel sterfte in de baarmoeder als sterfte rondom de bevalling of in de eerste week na de geboorte. Een groot deel van deze sterfte is terug te voeren naar een extreem laag gewicht van de baby.

De baby krijgt in de baarmoeder dus niet voldoende voedingsstoffen en kan hieraan overlijden. Daarnaast komen afwijkingen vaker voor in deze groep, die ook een oorzaak zijn van sterfte.

16-17 jarigen hebben een verhoogd risico van 1,4 tot 2 ten opzichte van 21-29 jarigen op zowel sterfte in de baarmoeder, als sterfte rondom of in de eerste week na de geboorte

18-19 jarigen hebben alleen een verhoogd risico op sterfte in de eerste week na de geboorte van 1,4. Waarschijnlijk door het vaker voorkomen van aangeboren afwijkingen.

Het verhoogde risico op sterfte wordt deels ook veroorzaakt doordat jonge tieners zich vaker dan gemiddeld onttrekken aan de zwangerschapscontroles of pas heel laat voor het eerst bij de verloskundige komen.

Zwangerschapssuiker:

Vooraf tiernmoeders die te zwaar zijn (BMI boven de 27) hebben een groter risico op diabetes gravidarum, oftewel zwangerschapssuiker.

Zwangerschapssuiker kan als het niet herkend wordt leiden tot problemen bij de baby als extreme groei, of juist achter blijven in groei, maar ook op sterfte.

Kunstverlossing en keizersnede:

Hoewel hierboven allerlei verhoogde risico's zijn beschreven voor tiernmoeders, is er ook nog goed nieuws. Tiernmoeders blijken vaker vlot te bevallen dan

moeders in de leeftijd tussen de 21 en 29 jaar. Tijdens de bevalling wordt minder vaak een kunstverlossing gedaan en ook een keizersnede komt minder vaak voor bij tienermoeders !!!

Hoe begeleid je een tienermoeder tijdens de kraamperiode?

De meeste tienermoeders vinden de kraamperiode geestelijk zwaar. Dit uit zich in wisselende stemmingen die vaak versterkt worden door hormonale veranderingen in het lichaam. Sommige tienermoeders voelen zich alsof ze gefaald hebben en zijn bang voor de reacties van buitenstaanders. Ze weten zich geen raad met hun kind en ze zijn bang dat ze de zorg voor hun kind niet aankunnen. Vanwege hun verwarde gevoelens staan tienermoeders vaak niet open voor de zorg van de kraamverzorgende. Ze denken vaak 'wat komt dat mens in dat witte pak mij vertellen, ze lijkt mijn moeder wel'. Toch heeft een tienermoeder zeker wel behoefte aan praktische begeleiding en ondersteuning. Het is daarom van belang dat de kraamverzorgende zich openstelt en begrip toont. De kraamverzorgende richt zich op de tienermoeder en neemt haar serieus en behandelt haar niet als kind. Door de verantwoording voor het kind bij de tienermoeder te leggen en het goede voorbeeld te geven komt een vertrouwensband tot stand. Dus tijdens de kraamperiode bij een tienermoeder die thuis woont, moet de kraamverzorgende duidelijk zijn tegen de ouders van de tienermoeder dat het haar keuze is en dat zij beslist. De tienermoeder neemt het advies van de kraamverzorgende daardoor eerder serieus. Naast het scheppen van een vertrouwensband is het van belang dat de kraamverzorgende de gezondheidsinformatie begrijpelijk maakt. Dit doet de kraamverzorgende door de boodschap te herhalen en de informatie toe te lichten met voorbeelden. Ga er daarbij vanuit dat voorkennis vaak beperkt is en vermijd vaktermen. Controleer tot slot of de informatie is overgekomen door vragen te stellen. Ook is de hechting erg belangrijk van een tienermoeder en kind. Een goede hechting betekent: het kindje moet het gevoel krijgen gewenst en geliefd te zijn zodat het vertrouwen krijgt in de opvoeder. Er groeit dan een band tussen moeder en kind die belangrijk is voor de verdere ontwikkeling van de baby. Bij tienermoeders heeft dit vaker meer aandacht nodig dan bij volwassenen omdat het de tienermoeder vaak ontbreekt aan tijd om een goede band met haar baby aan te gaan.

Hoe zit het met financiën ?

Onder de achttien jaar heeft een tienermoeder geen recht op een bijstandsuitkering, de ouders zijn onderhoudsplichtig. Onderzoek wijst uit dat veel tienermoeders uit een lagere sociaal-economische klasse komen en het zal voor deze ouders niet meevallen om voor hun tienerdochter en haar kind te zorgen. Financiële problemen komen dan ook veel voor bij tienermoeders. Tot 18 jaar heeft een tienermoeder wel recht op babybijstand van de gemeente, dit gaat om een bedrag van ongeveer 210 euro per maand. Daarnaast heeft iedere tienermoeder natuurlijk recht op kinderbijslag. Vanaf het achttiende jaar kan een tienermoeder een bijstandsuitkering aanvragen bij de gemeente. Uitgebreide informatie over de uitkeringen en andere financiële regelingen is te vinden op een, speciaal voor tienermoeders bestemd, onderdeel van de website van JIP (jeugd informatie punt) www.jip.org.

Hoe zit het met de hulpverlening?

Tijdens de kraamperiode is het belangrijk om de tienermoeder ook te informeren over de mogelijkheden van hulpverlening na de kraamperiode. Een tienermoeder kan altijd terecht bij de huisarts, verloskundige en bij het consultatiebureau. Op Internet zijn er verschillende sites waar allerlei informatie te vinden is voor en over tienermoeders bijvoorbeeld : www.tienermoeders.nl en www.fiom.nl. Ook zijn er een aantal opvanghuizen zoals [afra boddaert in Amsterdam](#) en het project [jonge moeders in Rotterdam](#), in elke regio is wel een project voor tienermoeders. Verder kunnen tienermeisjes ook terecht bij [Leger des Heils](#) en het [VBOK](#) (vereniging tot Bescherming van het Ongeboren Kind) zie ook de internetsite www.vbok.nl. Deze vereniging geeft verschillende folders uit waarin tienermoeders geïnformeerd worden over allerlei zaken en moeilijkheden die ze tegen kunnen komen. Ook biedt de vereniging hulp d.m.v. opvang in gastgezinnen of in het VBOK-huis. Zij kunnen alle praktische vragen van tienermoeders beantwoorden. Het rode kruis organiseert tot slot jaarlijkse vakantieweken voor tienermoeders en hun kinderen.

Interview met een tienermoeder:

De tienermoeder die ik heb geïnterviewd is 17 jaar toen ze is bevallen van haar zoontje. Haar zoontje was op het moment dat ik haar interviewde 3 weken oud. Ze woont samen met haar vriend bij haar ouders in huis. Haar ouders en vriend zijn erg betrokken bij de baby ook tijdens de zwangerschap. Haar vriend zijn ouders waren er niet blij mee en zijn pas later bijgetrokken tegen de laatste maand. De tienermoeder heeft 8 dagen kraamzorg gehad van 5 uur per dag. Tot nu toe is ze gesteund door haar schoonouders, ouders en de vriend met het verzorgen van haarzelf en de baby. Ook de rest van de familie helpt graag mee.

Vraag 1: Hoe heb je de begeleiding tijdens de kraamtijd ervaren, werd er genoeg verteld over de zorg van de baby en diverse handelingen ?

Antwoord: Jazwel, alleen heb ik twee kraamverzorgende gehad en die hadden ook verschillende meningen en manier van werken van elkaar, maar ik heb genoeg informatie gehad waar ik veel aan heb gehad van beide.

Vraag 2: Werde er genoeg informatie gegeven over jezelf (borsten/stuwning/samentrekken baarmoeder vloeien enz.)

Antwoord: Jazeker, vooral borstvoeding ging eerst heel moeilijk doordat ik ingetrokken tepels had dankzij hun kon ik tot vorige week borstvoeding geven helaas heeft de baby er niet genoeg aan.

Vraag 3: Hoe vind je dat de kraamverzorgende jou benaderde, speelde ze goed in op leeftijd en begripsvermogen?

Antwoord: Ze waren erg betrokken bij de situatie, gelukkig waren ze niet echt bewust van mijn leeftijd wat best prettig was want zo werd ik niet anders behandeld dan andere vrouwen.

Vraag 4: Ben je goed geïnformeerd over instanties waar je na de kraamtijd met vragen terecht kon ?

Antwoord: Ja, ook instanties waar ik terecht kon met vragen over eventuele opvang voor mij en mijn kind als het niet ging thuis.

Vraag 5: Als je mocht kiezen tussen een jonge of wat oudere kraamverzorgende wat zou je dan kiezen en waarom?

Antwoord: Een jongere, omdat je daar toch wat beter bij voelt, een oudere kraamverzorgende zou ook wat wijzer zijn en misschien ook wat strenger en ruwer. Een jongere praat ook meer jonge taal zeg maar.

Vraag 6: Denk je dat het uitmaakt als je op jezelf woont of nog thuis woont i.v.m. het verzorgen en de band met je baby?

Antwoord: Voor de kraamtijd vond ik het erg fijn dat ik thuis was maar nu dat je het een beetje weet hoe het moet willen we erg graag op ons eigen wonen.

Vraag 7: Hoe heb je jou kraamtijd in het geheel ervaren?

Antwoord: Een hele fijne tijd. Veel geleerd over mijn baby en mijn baby ook leren kennen op een rustige manier, en zelf bijgekomen zonder zorgen over huiselijke dingen.

Vraag 8: Heb je nog dingen gemist in de kraamtijd of op of aanmerkingen van dingen die anders hadden gekund?

Antwoord: Ik had nog graag ook wat meer informatie gehad willen hebben over flesvoeding, de kraamverzorgende hield zich meer bezig met borstvoeding, niet bij nadenkend dat het na die 8 dagen ook mis kon gaan en dat dan flesvoeding gegeven moet worden.

Interview met een kraamverzorgende :

De kraamverzorgende die ik heb geïnterviewd heeft gekraamd bij een tienermoeder van 18 jaar. Deze tienermoeder is bevallen in het zieken huis van een zoontje. De vader van de pasgeborene is wel bekend maar niet erkend als vader. Haar eigen vader heeft ze niet gekend en haar moeder is op 39 jarige leeftijd overleden. Haar jongere zusje zit in een internaat. Ze had een moeizame verhouding met haar schoonmoeder. Deze tienermoeder woonde alleen in een héél klein huisje, de tienermoeder sliep in de huiskamer op een slaapbank, een bed had ze niet. Wel had ze een héél klein slaapkamertje waar de baby sliep.

Vraag 1: Denk je dat je een tienermoeder anders moet benaderen dan een "volwassen" kraamvrouw zo ja, waarom?

Antwoord: In dit geval was het wel zo, het was een zeer ernstige familiesituatie, waar ontzettend veel problemen voorkwamen. Zij is ongepland zwanger geraakt. De babyspulletjes waren allemaal perfect, maar ze had géén benul wat haar allemaal te wachten stond. Ze had bijvoorbeeld de hele dag de gordijnen dicht en de tv aan staan op tmf. Ze was zelf nog een groot kind. Zo vond ze de dagelijkse controles maar onzin. Er moest dus héél veel voorlichting gegeven worden, voor zowel huishouding (hygiëne!!) als babyverzorging.

Vraag 2: Hoe heb je het begeleiden ervaren, luisterde de tienermoeder goed en volgde ze de instructies goed op ?

Antwoord: Het was zeer waardevol zowel voor mij als voor haar, ze vond het heel fijn als ik weer kwam en ze vond het erg als ik naar huis ging. Op zich luisterde ze goed wat betreft de verzorging van de baby, het koste haar wat meer moeite om s'morgens de gordijnen los te doen en om overdag de tv een poosje uit te doen, dit moest ik meerdere keren herhalen. Ook voor de kraamtechnische controles was wat overredingskracht nodig.

Vraag 3: Zijn er bepaalde dingen waar je extra op moet letten als je bij een tienermoeder kraamt?

Antwoord: Vanwege de ernstige familiesituatie die s'avonds wel eens uit de hand kon lopen was ik overdag extra alert met name hoe de familie omging met de baby. Deze kraam is afgesloten met bevestiging van de kraamvrouw dat ze maatschappelijke hulp zou accepteren. Het zal per tienermoeder verschillend zijn gezien de situatie.

Vraag 4: Denk je dat als je bij een tienermoeder kraamt dat je dan meer kennis van bepaalde zaken (bv verschillende instantie waar men na de kraamtijd terecht kan) moet hebben?

Antwoord: Ik denk niet dat je méér kennis van bepaalde zaken moet hebben, dat moet bij iedere kraam goed zijn. In deze situatie was het zeer handig dat ik wat ouder was en dat ik zelf een huishouding en kinderen had. Deze tienermoeder was bekend bij de sociale dienst en allerlei andere instanties.

Vraag 5: Denk je dat je een tienermoeder die nog thuis woont anders moet begeleiden dan een tienermoeder die op zichzelf woont?

Antwoord: Het werk moet hetzelfde zijn bij een tienermoeder die nog thuis woont of een tienermoeder die op zichzelf woont. Het ligt wel aan de situatie, bijvoorbeeld als ze straks weer naar school gaat en of de tienermoeder zelf de baby opvoed of bv haar ouders. Zobiezo moet de voorlichting goed zijn voor de tienermoeder en zonodig voor haar ouders of andere verzorgenden.

Vraag 6: Denk je dat er verschil is in begeleiden als je kraamt bij een tienermoeder die er bewust voor gekozen heeft of iemand die ongepland zwanger is geraakt?

Antwoord: Er zal allicht wat verschil zijn, maar ik heb er geen ervaring mee. Een tienermoeder die bewust er voor gekozen heeft lijkt mij meer ontspannender en is er geestelijk beter op voorbereid dan een tienermeisje die ongepland zwanger wordt.

Vraag 7: Vind je dat er protocollen moeten zijn over het kramen bij tienermoeders en waarom?

Antwoord: Nee, wij werken al volgens ons protocol van jong tot oud en van arm tot rijk.

Vraag 8: Zijn er nog op of aanmerkingen of bijzonderheden over het kramen bij een tienermoeder wat belangrijk is voor andere kraamverzorgenden ?

*Antwoord: Ga ze niet betuttelen, zie ze als volwaardige kraamvrouwen.
Bekijk de situatie goed en zorg voor zeer goede voorlichting.*

Conclusies:

Zijn er verschillen in begeleiding van een tienermoeder t.a.v. een "volwassen" kraamvrouw ?

Uit het theorieonderzoek blijkt dat er wel een verschil is in het begeleiden van een tienermoeder t.a.v. een "volwassen" kraamvrouw . Hieronder staan de conclusies op een rijtje.

- *Een tienermoeder heeft al een heel proces meegemaakt tijdens de zwangerschap volgens de 5, in het hoofdstuk Theorieonderzoek, (boven) genoemde fasen en daar moet je als kraamverzorgende bekend mee zijn. Een "volwassen" kraamvrouw gaat deze fases meestal niet door, omdat de zwangerschap meestal gepland is.*
- *Een tienermoeder herstelt over het algemeen sneller van de bevalling dan een "volwassen" kraamvrouw, hoewel sommige tienermoeders na de bevalling zich al gauw goed voelen, heeft hun lichaam ondanks het snelle herstel ook rust nodig.*
- *De kraamverzorgende moet zich op de tienermoeder richten en haar serieus behandelen, niet als kind. Een tienermoeder voelt zich eerder behandeld als kind dan een "volwassen" kraamvrouw en daar moet je extra op letten.*
- *Bij een tienermoeder die nog thuis woont, is het van belang dat de kraamverzorgende de verantwoording van de baby aan de tienermoeder geeft, zij beslist, niet de ouders van de tienermoeder !!!! Een "volwassen" kraamvrouw is meestal zelf de baas in huis, en daar woont de moeder niet bij in huis. Een "volwassen" kraamvrouw kent meestal de verantwoording voor de baby zelf al wel dus daar is geen extra aandacht voor nodig.*

- *Een tienermoeder is over het algemeen minder voorbereid, meestal door een ongeplande zwangerschap, een tienermoeder heeft hierdoor extra informatie en goede begeleiding nodig. Een "volwassen" kraamvrouw is hierop voorbereid omdat het meestal een geplande zwangerschap is.*

- *Een tienermoeder heeft meer aandacht nodig dan een "volwassen" kraamvrouw wat betreft de hechting van moeder en kind, omdat het de tienermoeder vaak ontbreekt aan tijd om een goede band met haar baby aan te gaan.*

Eigen visie :

Er zijn verschillende meningen over het verschil in kramen bij tienermoeders. Ik vind dat er wel degelijk verschil is in het kramen bij een tienermoeder t.a.v. een "volwassen" kraamvrouw.

Ik vind dat je meer kennis nodig hebt met betrekking tot: de 5 fases tijdens de zwangerschap, complicaties tijdens de zwangerschap/bevalling, begeleiding en voorlichting. Bij een tienermoeder moet een kraamverzorgende meer inlevingsvermogen hebben om een goede vertrouwensband te verkrijgen, hierdoor zal een tienermoeder eerder wat van je aannemen. Als een kraamverzorgende met de bovenstaande informatie bekend is, dan zijn ze beter voorbereid en dan kunnen ze zich beter inleven in de tienermoeder. De kraamverzorgende kan dan beter inspelen op wat de tienermoeder allemaal al heeft doorgemaakt. Wat ik ook heel belangrijk vind is de nazorg. Ik vind dat alle kraamverzorgenden moeten weten waar een tienermoeder terecht kan na de kraamtijd . Als een tienermoeder ergens mee komt te zitten na de kraamtijd dan moeten ze het ergens terug kunnen lezen/vinden waar ze dan terecht kunnen, niet alleen het consultatiebureau maar ook verdere instanties zoals projecten voor tienermoeders en de speciale internetsites. De verantwoordelijkheid vind ik ook heel belangrijk. Een tienermoeder moet weten dat ze zelf verantwoordelijk is voor haar kind en niet haar moeder of andere familie. Dit is erg belangrijk dat een kraamverzorgende de tienermoeder hiermee stimuleert, "het is jou kind, dus jij moet er voor zorgen".

Aanbevelingen naar het werkveld :

- *Het kraamcentrum moet zorgen dat er informatie beschikbaar is voor alle kraamverzorgende over onderwerpen die men tegen kan komen tijdens het kramen bij een tienermoeder, dit kan door bv. folders.*
- *Verloskundigen/ gynaecologen moeten ervoor zorgen dat een tienermoeder tijdens de zwangerschap ook psychische hulp krijgt, om complicaties te verminderen en omdat een tienermoeder dan ergens met haar verhaal terecht kan .*
- *Er moeten bij verloskundigenpraktijken informatieavonden gehouden worden speciaal voor tienermoeders over wat hun allemaal te wachten staat, zodat ze ook beter voorbereid zijn als hun baby er is. De informatie moet dan gegeven worden door verloskundigen.*
- *Er moet een protocol komen van het kraamcentrum over het begeleiden van een tienermoeder. Dit protocol zou samengesteld kunnen worden door verschillende kraamverzorgende die hier ervaring mee hebben.*
- *Kraamverzorgende moeten bekend zijn met verschillende adressen en internetsites voor tienermoeders waar ze na de kraamtijd terecht kunnen. Er zouden hiervoor speciale thema-avonden voor georganiseerd kunnen worden.*
- *Er moet een speciale folder zijn voor tienermoeders zodat ze na de kraamtijd alle informatie nog eens kunnen nalezen. Deze folder moet aanwezig zijn bij de kraamzorgorganisatie en zou door de kraamverzorgende mee genomen moeten worden als ze bij een tienermoeder kramen.*

- *De kraamverzorgende moet de gezondheidsinformatie begrijpelijk maken voor de tienermoeder .*

- *Het is belangrijk dat de kraamverzorgende de situatie van tevoren goed bekijkt . Ze moet kijken naar de omstandigheden; is de vriend erbij betrokken, woont de tienermoeder nog thuis, hoe is de tienermoeder zelf, heeft de tienermoeder veel steun van familie/vrienden,enz. Vanuit dat standpunt moet de goede zorg en voorlichting gegeven worden. Iedere situatie is anders en is niet van tevoren te plannen . Bij een volwassen kraamvrouw moet je de situatie ook wel eerst goed bekijken maar een tienermoeder zit meestal in een andere thuissituatie en daar moet je extra op letten.*

Literatuurlijst:

- *Tienermoeders. Preventie, opvang en begeleiding*
Redactie: Renee Menger en Sjarita Jhinkoe-Rai
Uitgeverij: SWP Utrecht, 1997.
- *Kraamsupport, Januari 2004.*

Internet:

- *www.tienermoeders.nl*
- *www.babyopkomst.nl*
- *www.cbs.nl*